

8. Кан-Калик В. А. Учителю о педагогическом общении : книга для учителя / В. А. Кан-Калик. - М. : Просвещение, 1987. - 190 с.
9. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения : учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Е. А. Климов. – М. : Издательский центр «Академия», 2004. – 304 с.
10. Кручек В. А. Формування комунікативних умінь студентів вищих аграрних закладів освіти в процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / В. А. Кручек. - К., 2004. - 19 с.
11. Масич В. В. Досвід використання діалогічного навчання в практиці сучасної вищої школи / В. В. Масич // Педагогіка та психологія. - 2013. - Вип. 43. - С. 54-63.
12. Небеленчук І. О. Діалогові технології навчання зарубіжної літератури учнів 5-7 класів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (зарубіжна література)» / І. О. Небеленчук. – Київ, 2011. – 20 с.
13. Малафіїк І. В. Дидактика : навчальний посібник / І. В. Малафіїк. – К. : Кондор, 2005. – 397 с.
14. Мартиненко С. М. Загальна педагогіка : навчальний посібник / С. М. Мартиненко, Л. Л. Хоружа. - К. : МАУП, 2002. - 176 с.
15. Мудрик А. В. Общение в процессе воспитания : учебное пособие / А. В. Мудрик. - М. : Педагогическое общество России, 2011. - 320 с.
16. Подоляк Л. Г. Психологія вищої школи : підручник. – 2-ге вид. / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко. – К. : Каравела, 2008. – 352 с.
17. Тамаркіна О. Л. Застосування діалогових технологій в навчальному процесі / О. Л. Тамаркіна // Проблеми лінгвістики й методики викладання мов у контексті входження України в Європейський простір : збірник матеріалів Всеукраїнської інтернет-конференції. – Умань : УНУС, 2016. – С. 97-99.
18. Філоненко М. М. Психологія спілкування : підручник / М. М. Філоненко. - К. : Центр учбової літератури, 2008. - 224 с.

УДК 378.147.022

В.А. Петрук, Вінниця, Україна / V.A. Petruk, Vinnitsa, Ukraine
Ю. Г. Сабадош, Вінниця Україна / Yu.G. Sabadosh, Vinnitsa Ukraine
petruk-va@ukr.net

РОЗВИТОК САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ ВНЗ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. В статті подано сутність поняття самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців з технічною вищою освітою. Виявлено, що проблеми рівня розвитку самоосвітньої компетентності студентів технічних спеціальностей залежать від недостатньо розроблених теоретико - методичних засад формування та розвитку самоосвітньої компетентності у процесі навчання в технічному ВНЗ майбутніх інженерів, а це негативно може позначатися на процесі їхнього фахового становлення.

Запропоновано підходи до розвитку її компонент у процесі навчання іноземних мов, зокрема пропонується ідея інтеграційних занять, оснований на міжпредметних зв'язках з тем технічного перекладу, де студенти мають презентувати навчальний матеріал зі спеціальних або фундаментальних дисциплін англійською мовою. Наприклад, сумісно з викладачами вищої математики розроблено симуляційну гру «Міжнародна наукова конференція: Застосування диференціальних рівнянь у розв'язку технічних задач». Учасникам пропонуються ролі науковців інших країн та перекладачів. Стимуляційна система основана на балах колоквиумів запланованих для вивчення розділу з вищої математики та тем із англійської мови. Аналіз результатів із обговоренням помилок з обох дисциплін обов'язковий і проводиться на основі протоколів гри (форми розроблено) кожного викладача.

Ключові слова: компетенція, компетентність, самоосвіта, самоосвітня компетентність, іноземна мова, симуляційна гра, вища математика, іноземна мова.

Abstract. The article presents the essence of the concept of self-educational competence of future specialists with technical higher education. It has been revealed that the problems of the level of development of self - educational competence of students of technical specialties depend on insufficiently developed theoretical and methodical principles of formation and development of self - educational competence in the process of studying at technical higher educational institutions of future engineers, and this can negatively affect the process of their professional formation.

The approaches to the development of its components in the process of teaching foreign languages are offered, in particular, the idea of integration classes based on interdisciplinary connections with technical translation

subjects where students have to present educational material on special or fundamental disciplines in English is proposed. For example, in conjunction with the teachers of higher mathematics, the simulation game "International scientific conference: Application of differential equations in the solution of technical problems" was developed. Participants are offered the role of academics from other countries and translators. The stimulation system is based on colloquium scores scheduled for the study of the higher mathematics section and the topics in English language. Analysis of the results with the discussion of errors from both disciplines is mandatory and is based on the protocols of the game (forms developed) by each teacher.

Key words: *competence, competence, self-education, self-education competence, foreign language, simulation game, higher mathematics, foreign language.*

Постановка проблеми. Реформи, які сьогодні відбуваються в освіті України спрямовані на впровадження компетентісного підходу в навчальний процес. В сучасних умовах розвитку України, проблемою вищих навчальних закладів є не лише формування високопрофесійного фахівця, але, перш за все, повноцінної та гармонійно розвиненої особистості. На думку сучасних педагогів саме набуття життєво важливих компетентностей може дати людині можливості орієнтуватися у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, подальшому підвищенні рівня необхідних знань, умінь та навичок для конкурентоспроможності в майбутньому суспільстві. Однією з таких компетентностей є компетентність самоосвіти.

Для здобуття і удосконалення компетентностей, фахових чи соціальних, важливим є вміння спілкування. Полікультурність суспільства, на даний час, вимагає досконалих знань не лише рідної мови, а й знань іноземних мов. Використання всесвітньої комп'ютерної мережі Інтернет забезпечує комунікацію між студентами різних країн, створює можливості для спілкування з представниками мовного автентичного середовища. Крім того, євроінтеграційні процеси, що дають можливість обміну студентами з інших країн під час навчання, вимагають, в першу чергу, саме знання іноземних мов для опанування спеціальних дисциплін, а в майбутньому на професійному рівні - етики ділового спілкування з колегами в Україні та за кордоном. Треба зазначити, що важливим у цьому процесі є сформованість високого рівня володіння іноземною мовою, але навчання в технічному закладі освіти після школи вимагає певних зусиль самостійної роботи студентів, які мають доволі низький рівень (як показують наші дослідження понад 70%) самоосвітньої компетентності. Отже під час навчання іноземній мові майбутніх інженерів виникає проблема супутнього розвитку, вдосконалення самоосвітньої компетентності.

Науковці європейських країн вважають, що набуття молоддю знань, умінь і навичок спрямоване на вдосконалення їхньої компетентності, сприяє інтелектуальному й культурному розвитку особистості, формуванню в неї здатності швидко реагувати на запити часу. Саме тому важливим є усвідомлення самого поняття компетентності, розуміння, які саме компетентності і як необхідно формувати, що має бути результатом навчання [1, с. 6].

Мета статті полягає в з'ясуванні сутності поняття самоосвітньої компетентності студентів технічних ВНЗ та виявлення можливостей її розвитку під час викладання іноземної мови з використанням проведення інтеграційних занять сумісно з вищою математикою

Виклад основного матеріалу. Нині у науково-педагогічному обігу вживається два терміни: «компетентність» і «компетенція», які мають свої смислові відтінки та спричиняють суперечки в науковому світі, адже одні науковці розглядають «компетентність» як синонім терміну «компетенція», інші – розмежовують ці поняття. Аналіз думок науковців дав на змогу визначитись із співвідношенням цих термінів, а саме, що ці два поняття ми будемо розмежовувати та сприймати компетенцію як складову компетентності.

Крім того, аналізуючи визначення науковців, ми сформулювали власне трактування поняття самоосвіта як набуття знань, умінь та навичок, продовження загальної та професійної освіти з ініціативи самої особистості, а самоосвітню компетентність студента ВНЗ розглядаємо, як основну складову професійної компетентності, яка завдяки психологічним, особистісним, професійним, суспільним особливостям формується в процесі самостійного навчання та розвивається і удосконалюється протягом усього життя завдяки набутому особистісному досвіду. На основі складових (самооцінка, самокритичність, самооблік, самовизначення, самоорганізація, самореалізація, самоконтроль, саморозвиток) виокремили структурні компоненти самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів (мотиваційно-ціннісний; когнітивно-пізнавальний; особистісно-рефлексивний) формування яких має відбуватись і під час навчання іноземної мови студентів ВНЗ [2].

Включення компетентісного підходу в навчально-виховний процес технічних ВНЗ, є важливим і незмінним кроком але, ми хотіли б зауважити, що на здобуття або удосконаленні будь яких компетентностей першочергову роль відіграє самоосвіта та вміння самостійної роботи над собою. Крім того, маємо звернути увагу на піраміду потреб А. Маслоу, який вважав, що задоволення цих потреб, має відбуватися в ієрархічному

порядку, тобто, поки нижній рівень перестає бути визначальним, тоді з'являється нове прагнення. В ієрархії потреб, починаючи з нижнього рівня він визначає: фізіологічні потреби; потреба в безпеці; потреба в приналежності, прийнятті і любові; потреба в самоповазі, соціальному статусі, компетентності; потреба в самоактуалізації, самореалізації та самовдосконаленні. Розглядаючи усі рівні ми вважаємо, що без самоосвіти та вміння самостійної роботи над собою, особистість не зможе досягнути вершини піраміди де визначальними є самоактуалізація, самореалізація та самовдосконалення. Студенти ВНЗ, як майбутня еліта нації, повинні прагнути до вершини цих потреб.

Отже, для успішної професійної діяльності особистості поряд із знаннями іноземних мов відіграє велику роль сформований високий рівень самоосвітньої компетентності, проте, недостатня розробка теоретико - методичних засад формування та розвитку самоосвітньої компетентності у процесі навчання в технічному ВНЗ майбутніх інженерів негативно може позначитися на процесі їхнього фахового становлення. Крім того під час навчання соціально-наукових та гуманітарних дисциплін, як зазначають Дедюліна М.А., Ороєв Н.А., Папченко Е. В., Полікарпов В. С., відбувається зняття суперечності між людиною та технікою, людиною та природою, так як воно дає такий рівень професійної культури, зокрема майбутнім інженерам, який дозволяє ще на етапі проектування мінімізувати негативні соціальні та моральні наслідки їх діяльності, формує здатність до адекватної оцінки та прийняття правильного рішення в критичній ситуації, актуалізує людський, а не лише технічний сенс інженерної професії.

І. Родигіна формування самоосвітньої компетентності розуміє як стимулювання самоосвітньої діяльності, керування самостійною та самоосвітньою роботою, відслідковування динаміки розвитку, а також допомогу у створенні та здійсненні програми самоосвіти та самореалізації суб'єктів навчального процесу [3, с. 34–36].

М. Ольховська, вивчаючи специфіку формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців, термін «формування самоосвітньої компетентності» розуміє як єдність, взаємопроникнення двох процесів: зовнішнього педагогічного впливу викладача на студента з метою засвоєння ним самоосвітніх знань, умінь і навичок та внутрішнього процесу самовдосконалення особистості майбутнього фахівця [4, с. 85–86].

Отже, розвиток самоосвітньої компетентності студентів під час навчання іноземної мови у технічному ВНЗ має відбуватись: по-перше, на бажанні до поглиблення своїх знань, мотивації до здобуття умінь і навичок в міжособистісному спілкуванні; по – друге, на здатності до самостійної роботи, її самоорганізації.

Слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку освітніх систем чільне місце займає самостійна робота студентів в умовах застосування інноваційних педагогічних технологій. У зв'язку зі скороченням кількості аудиторних годин актуальності набувають ті засоби і методи навчання, які дозволяють викладачеві збалансувати нестачу аудиторного часу. У процесі вивчення іноземної мови студентами у ВНЗ вагомий обсяг часу відводиться самостійному опрацюванню та набуттю лексичної та граматичної компетенцій. Викладачі під час аудиторних занять мають збуджувати у студента мотивацію до поглибленого опанування іноземної мови, до організації ефективної самостійної роботи дома з застосуванням різних джерел інформації. Організація самостійної навчальної діяльності має бути спрямована на розвиток самоосвітньої компетентності студентів, таких її компонент (компетенцій), які майбутній фахівець буде застосовувати в своїй професійній діяльності і усіх соціальних сферах.

У період, коли інноваційний рух втрачає свою однорідність, перспективною стає технологія, яка виступає змістовним узагальненням, що вбирає в себе смисл розгалужень педагогічних технологій, в яких студент є суб'єктом навчання, зазначають І. Прокопенко та В. Євдокимов [5].

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні використання електронної комунікації є важливим, пріоритетним напрямом здійснення самостійної роботи студентами, забезпечує комунікацію між викладачем і студентом у форматі дистанційного навчання. Але, як показує наш досвід, лише 18% студентів-першокурсників здатні у процесі виконання домашніх завдань з англійської мови, самостійно знайти корисну інформацію в Інтернеті, зокрема для самостійної роботи з набуття лексичної та граматичної компетенцій.

Серед інноваційних педагогічних технологій чільне місце у набутті компетенцій самостійної роботи займають ігрові форми навчання, кейс-методи, проектні технології. Особливе місце в новітніх педагогічних технологіях для занять з першокурсниками технічних ВНЗ слід виокремити створення самими студентами мультимедійних презентації, мовного портфолію, які є об'єктивними методами оцінювання самостійної роботи студента у процесі вивчення іноземної мови.

Нами пропонується ідея інтеграційних (одночасно використовуються міжпредметні зв'язки) занять з тем технічного перекладу, де студенти мають презентувати навчальний матеріал зі спеціальних або фундаментальних дисциплін англійською мовою. Обговорення буде відбуватись у формі наукового семінару, або конференції. Наприклад, сумісно з викладачами вищої математики розроблено симуляційну гру «Міжнародна наукова конференція: Застосування диференціальних рівнянь у розв'язку технічних задач». Учасникам пропонуються ролі науковців інших країн та перекладачів. Впровадження таких занять має за мету

розвиток комунікативної, інформаційно-аналітичної, лексичної, граматичної компетенцій та складових самоосвіти. Заняття планується проводити під час останньої лекції з розділу «Диференціальні рівняння» вищої математики у 2 семестрі 1 курсу навчання сумісно з заняттям із іноземної мови в присутності всіх груп потоку дисципліни «вища математика» в присутності викладачів англійської мови усіх підгруп. Стимуляційна система оснований на балах колоквиумів відведених для вивчення розділу з вищої математики та тем із англійської мови. Аналіз результатів із обговоренням помилок з обох дисциплін обов'язковий і проводиться на основі протоколів гри (форми розроблено) кожного викладача.

Крім того, ми адаптували ідею створення мовного портфоліо, що включає три обов'язкові компоненти: мовний паспорт, мовна біографія, мовне досвє, що запропонована О. М. Семенягою [6].

Маємо зазначити, що мовне портфоліо має на меті формувати лексичну, граматичну та організаційну компетенції, розвивати навички самооцінювання, самоконтролю та самоаналізу.

Молода людина, закінчивши загальноосвітній навчальний заклад, уже має за плечима відповідний багаж життєвих та освітніх компетентностей. А оскільки вік студентства 17 – 22 роки, то тільки в стінах ВНЗ майбутній фахівець може в повній мірі розвинути або інколи сформуванати з нуля рівень самоосвітньої компетентності. Самоосвітня компетентність майбутніх фахівців з технічною освітою займає вагомє значення у формуванні їхньої професійної компетентності, тому її розвиток має бути в полі зору викладачів усіх дисциплін, але особливо тих, які працюють з першокурсниками.

Висновки. Отже, в педагогіці немає єдиного підходу до визначення понять компетенції, компетентності та їх статусу відносно одна одної. Важливим на сьогодні залишається питання самоосвітньої компетентності, що є недостатньо висвітленим для студентів технічних ВНЗ. Розглядаючи процес викладання іноземних мов студентам технічних ВНЗ особливу увагу важливо приділяти розвитку компонент (компетенцій) самоосвітньої компетентності. Враховуючи полікультурність суспільства, потребу співпраці та взаєморозуміння у фаховій сфері, компетентність володіння іноземною мовою та компетентність самоосвіти вимагають підвищення рівня їх сформованості на перших курсах навчання, як важливих складових професійної компетентності.

Сучасна ролі викладача у самостійній роботі студентів, які вивчають іноземну мову, характеризується, в першу чергу, формуванням позитивної мотивації студентів до організації власної навчальної самоосвітньої діяльності, розвитком уміння ефективно застосовувати різні джерела інформації, використовуючи можливості інноваційних педагогічних технологій та ресурси інформаційно-комунікаційного середовища.

На наступному етапі дослідження планується продовження розробок інноваційних технологій розвитку самоосвітньої компетентності та впровадження розроблених та адаптованих новітніх технологій в навчальний процес іноземної мови майбутніх фахівців системної інженерії, створення моделі розвитку самоосвітньої компетентності першокурсників системної інженерії з використанням новітніх педагогічних технологій.

Список використаних джерел:

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики/Під заг. ред. О. В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
2. Сабадош Ю.Г. Сутність поняття самоосвітньої компетентності студентів ВНЗ та виокремлення її структурних компонентів для формування в процесі вивчення іноземних мов / Ю.Г. Сабадош // International scientific professional periodical journal "THE UNITY OF SCIENCE" March, 2017 / publishing office Beranových str., 130, Czech Republic – Prague, 2017; p.88 С. 750 С. 41 - 44
3. Родигіна І. Діяльнісний підхід до формування базових компетентностей учнів / І. Родигіна // Біологія і хімія в школі. – 2004. – № 1. – С. 34–36.
4. Ольховська М. В. Специфіка формування самоосвітньої компетентності майбутніх інженерів-педагогів / Наукові праці. Випуск 161. Том 173. – С. 84–88.
5. Проблемы современного педагогического образования. Сер.: Педагогика и психология.– Сб. статей:– Ялта: РИО ГПА, 2015.– Вып.47.– Ч. 4 – 192 с.
6. Семеняга О.М. Впровадження інноваційної технології мовного портфоліо для формування самоосвітньої компетенції. Матеріали III Міжнар. наук.-метод. конференції «Сучасні підходи до навчання іноземної мови: шляхи інтеграції школи та ВНЗ» – Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, 2013.– 196 с. (Електронний ресурс). – Режим доступу: www.univer.kharkov.ua/images/redactor/news/2013/abstracts_conf_2013_april.